

Posudek na diplomovou práci Bc. Moniky Červenkové *Sloveso v neapolském dialektu ve srovnání se standardní italštinou*, FF UK, Ústav románských studií, ak. r. 2015/2016

Monika Červenková si pro svou diplomovou práci zvolila nesmírně zajímavé, avšak velmi obtížné téma, porovnání neapolského dialektu se standardní italštinou, a rozdíly mezi oběma varietami (lze-li v tomto případě o varietách mluvit) se rozhodla ilustrovat na slovese a jeho kategoriích. Že jde o téma, které si zaslouží pozornost, je nesporné. Apeninský poloostrov, obývaný už před založením Říma nespočetným množstvím různých etnik, měl v porovnání s ostatními evropskými regiony vždy určité specifikum: vzhledem k politické roztržitésti země a neexistenci jediného politického a kulturního centra se v Itálii mluvilo mnoha různými dialekty (často natolik odlišnými, že znemožňovaly svým mluvčím vzájemné dorozumění) a jediným vsuktkem celonárodním jazykem byl po staletí jazyk literární (původem z florentského nářečí), používaný v podstatě jen úzkou elitou vzdělanců. Třebaže po sjednocení Itálie dochází k postupnému ustavování standardní italštiny, urychlenému ve 20. století zásluhou médií, zůstávají dialekty nadále nedílnou součástí italské jazykové reality.

Zvolené téma je ovšem, jak už jsem zmínila, velmi náročné: studium jednotlivých italských dialektů je záležitostí nesmírně komplexní – a to je i důvodem, proč jsou v rámci studia italianistiky dialekty zmiňovány jen velmi okrajově. Situaci komplikuje také nedostatek (a špatná dostupnost) pramenů: diplomantka vychází především z vynikající gramatiky neapolštiny Adama Ledgewaye, nicméně toto dílo je značně rozsáhlé, o jednotlivých jevech pojednává velmi detailně, a navíc je zaměřeno diachronně, takže vyčíst z něho přehledné informace o současné neapolštině je vsuktkem nelehký úkol.

Ačkoli se diplomantka v této gramatice (a dalších pramenech) dokázala zorientovat a hlavní cíle práce, které si stanovila, splnila, všechny zmíněné obtíže se bohužel negativně podepsaly na kvalitě práce. Nejprve však stručně zmíním to, jak je diplomová práce strukturovaná:

Po Úvodu, kde jsou deklarovány cíle bádání, následuje Úvod do problematiky, v němž se diplomantka pokouší o obecné definování dialektu, spisovného jazyka, o charakterizaci jihoitalských dialektů a neapolštiny. V další kapitole se zmiňují „obecné vlastnosti neapolského slovesa“ a nejrozsáhlejší část práce je věnována analýze jednotlivých časů a způsobů neapolského slovesa a porovnání se situací ve standardní italštině. Výklad je ilustrován příklady z divadelních her a písňových textů v neapolštině a tyto příklady jsou následně přeloženy do italštiny. Následuje krátký Závěr, Résumé a bibliografie. K formální stránce práce nutno podotknout, že – alespoň v onom výtisku, který mám k dispozici – stránkové údaje v obsahu již od prvních stran nekorespondují se skutečnou paginací.

Jak už jsem uvedla, cíl práce – a tedy porovnání kategorií neapolského a italského slovesa – byl splněn, studie však vykazuje celou řadu nedostatků, od povrchnosti některých analýz až po četné nepřesnosti a vágní, či dokonce zavádějící tvrzení, která mají často původ v nepřesném citování (resp. překladu) pramenů. Trochu zarážející je i poněkud chaotické používání některých lingvistických termínů, které by student na konci magisterského studia měl bezpečně ovládat.

Uvedu teď některé z mnoha připomínek, jež se mi zdají být nejpodstatnější a měly by být diskutovány při obhajobě:

1) Uvítala bych hlubší rozvedení problematiky dialekt vs. „spisovný“ jazyk v úvodních kapitolách, popř. i obecně dialekt vs. jazyk – byť jsem si vědoma, že jde především o záležitost terminologickou. Nejprve se totiž o neapolštině mluví jako o dialektu (v úvodní stati i jinde), avšak v Resumé (i jinde) pak překvapí tvrzení, že jde o jazyk: „*nastínili jsme funkci v obou zkoumaných jazycích*“ (s. 82).

V úvodu se objevuje také několik problematických, resp. ne zcela srozumitelných tvrzení, např. o „neměnnosti“ (?) standardního jazyka, s. 12-13: „*Fakt, že jazyk má být neměnný, úzce souvisí s faktem, že je takový jazyk kodifikován a nemělo by tedy existovat mnoho prostoru k polemikám*“; o tom, že standardní jazyk „*převažuje v psané formě*“ (s. 13) nebo o tom, že dialekt se postupně stává „*plně elaborovaným jazykem*“ (tamtéž). Navíc by bylo vhodné vývoj spisovné italštiny popsat podrobněji, zmínit se třeba o Manzoni a např. vysvětlit, že to, co diplomantka označuje za „standardizovaný jazyk“, bylo po staletí především doménou literatury a že k všeobecnému rozšíření italštiny dochází až po sjednocení Itálie, resp. až ve 20. století (velmi dobře tuto situaci popisují např. L. a G. Lepschy v *La lingua italiana /The Italian Language Today*, Bompiani 1977).

A ještě: je skutečně pravda, že poté, co „*procesu kodifikace spisovné italštiny zcela zásadním způsobem pomohl Pietro Bembo*“ (s. 13), [...] byl spisovný jazyk „*přesně vymezen na městskou variantu toskáňštiny, kterou používají vyšší společenské třídy ve Florencii*“ (s. 14)? Bembo, pokud vím, hájil archaickou florentštinu užívanou velkými trecentisty...

2) S. 15: „*kvůli vlivu bezpřízvučných zavřených samohlásek...*“

3) Výklad o diftongizaci a metafonii ve středojižních dialektech na s. 15-16 je nejasný.

4) Na s. 17 se nesprávně hovoří o „fonosyntaktické fortizaci“. Fortizace je obecný fonologický proces, tady ovšem jde konkrétně o gemináty a diplomantka má zřejmě na mysli „*rafforzamento fonosintattico*“.

5) Na s. 19 se píše o tom, že konjunktiv přítomného bývá v neapolštině nahrazován indikativem tam, kde by ve spisovné italštině „*musel být podle gramatických pravidel konjunktiv přítomného*“, a jako příklad se uvádí „*penso che se ne vada*“. K tomu jen podotýkám, že v současné (i spisovné) italštině se tato „gramatická pravidla“ poněkud uvolňují a zvláště po slovesech typu *pensare* (na rozdíl od řady spojek, které konjunktiv nadále striktně vyžadují) už není užití konjunktivu povinné. Navíc bychom při srovnávání italštiny s dialektem, jakým je neapolština, měli přihlížet i k jazyku (italštině) mluvenému.

6) Na s. 20 se mluví o nadbytečném „*přidávání nepřímého předmětu k předmětu přímému*“. Zájmeno „o“ je ovšem stejně jako italské „lo“ zájmenem čtvrtého, a nikoli třetího pádu, o nepřímý předmět se tu tedy v žádném případě jednat nemůže! Zájmeno *o* (*lo*) ve větě jen kataforicky odkazuje na přímý předmět (*piatto*), podobně jako tomu bývá u pravé dislokace.

7) Na s. 21 mi název písně „O sole mio“ nepřipadá jako nejvhodnější příklad pro ilustraci typického postavení přivlastňovacího zájmena za podstatným jménem v neapolštině: takováto postpozice je běžná u básnických i písňových textů (a nejen tam) také v italštině (navíc jde o zvolání, srov. „mamma mia“).

8) S. 22: „*Můžeme tak vyjádřit současnost, předčasnost i budoucnost*“: jde tu o souslednost, takže místo „budoucnosti“ je třeba mluvit spíš o „následnosti“.

9) Odstavec o vidu na s. 22 je zcela nejasný a zavádějící – zejména nerozumím tomu, jak je v italštině „*dokonavost vyjádřena v přítomnosti prezentem [...] a v budoucnosti futurem*“.

Sufixy *-icchiare* a *-erellare* spíše než vid (*aspetto verbale*), který může být v italštině vyjadřován pouze gramatickými prostředky, označují Aktionsart (*azione verbale*) jako lexikálně-sémantickou kategorii.

10) S. 25: „*tři hlavní chronologické odkazy*“ – nejasná formulace způsobena nepřesným překladem ze zdrojového textu (Dardano-Trifone), stejně jako „*jedná (se) o současnost relativní, kterou je potřeba spojit s určitým záchytným bodem, jenž [...]*“

11) S. 26 a jinde: neadekvátní a nejasné používání termínu „narativ“.

12) Na s. 28 se mi zdá, že diftongizaci, k níž v neapolštině dochází v důsledku metafonie např. u slovesa *sentì*, nelze takto dávat do souvislosti s pohyblivými diftongy v italštině (*siedo – sediamo*).

13) S. 35: „*Ledgeway[...] mluví o těchto čtyřech modálních slovesech*“ (*dà, fà, stà, sapè*): opravdu jsou všechna „modální“ (stejně jako sloveso *essere* na s. 44)?

14) S. 43: „*[...] v rámci převládající inakuzativní syntaxe [...]*“. Proč „převládající“? I zde jde o nepřesný překlad z Ledgewaye („*al dominio della sintassi inaccusativa*“), zaviněný možná i nepochopením problematiky (?).

15) S. 44: V italštině „*není tendence nahrazovat modální [sic!] sloveso essere slovesem avere*“. To není tak docela pravda: ve starších italských textech se často setkáme s použitím pomocného *avere* i u sloves inakuzativních – a v současné italštině můžeme pozorovat podobnou tendenci mj. u složených predikátů (*complesso verbale*), např. „*ho potuto andare*“.

16) S. 61: „*Dva jednoduché konjunktivy se vztahují k přítomnosti, kdežto zbývající dva konjunktivy složené se vztahují k minulosti.*“ To přece nelze obecně tvrdit (srov. konjunktiv imperfekta). K této nepřesnosti opět došlo nevhodně zkráceným překladem z Dardana-Trifona: zmíněná věta platí pouze pro konjunktiv užitý ve větách hlavních!

17) S. 63: „*Ve valné většině případů odpovídá kmen používaný pro tvorbu konjunktivu prézentu indikativu prézentu.*“ To je dost nepřesné: odpovídá 1. osobě sg. prézentu indikativu! (opět velmi přibližný překlad z Ledgewaye).

18) S. 67: „*Všetchny další tvary osob a čísel imperativu se shodují s nějakými tvary sloves v indikativu.*“ A co 3. osoba sg.? Znovu nepřesný překlad: Dardano-Trifone hovoří o „jiných slovesných způsobech“, nikoli pouze o indikativu.

19) S. 73: „*Infinitiv označuje děj slovesa [...]*“?

Jak je vidět, větších či menších nedostatků a nepřesností je v práci opravdu mnoho, což je velká škoda, protože diplomantka psaní své diplomové práce nepochybně věnovala značné úsilí (práce má přes 80 stran textu), pracovala s náročnými prameny a je třeba ocenit také to, že k neapolským příkladům pořídila vlastní překlad do italštiny (nicméně i tady musím vytknout některé zbytečné nepřesnosti, např. „*Lasa che viene*“ (místo „*lascia*“, s. 27); „*Te putevo dicere...[...]* *Ti avessi potuto dire...*“ (s. 40) - Proč konjunktiv trapassata? Stačilo by „*Ti avrei potuto...*“; nesrozumitelné „*Mi avrei messo il pensiero!*“ (s. 60) aj.

Hlavní problém předkládané práce vidím v tom, že diplomantka zřejmě podcenila obtížnost a komplexnost jinak velmi zajímavého a atraktivního tématu, nedokáže precizně formulovat a pracuje velmi chaoticky s odbornou terminologií, což v magisterském studiu již prominout nelze. Práci k obhajobě doporučuji, avšak hodnotím ji jako *dobrou*.

V Praze dne 7. června 2016

PhDr. Zora Obstová, Ph.D.

oponent diplomové práce